

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.56.055

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/177-4>**Довгаль О. А.**

доктор економічних наук, професор,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3219-9731>

Довгаль Г. В.

кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0644-1793>

Сердюк Г. В.

старший викладач,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9534-0996>

Dovgal Olena, Dovgal Georgiy, Serdiuk Hanna
V. N. Karazin Kharkiv National University

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ КИТАЮ В УМОВАХ ПОЛІТИКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ВІДКРИТОСТІ: ЧИННИКИ ТА НАСЛІДКИ

У статті розглядаються чинники та наслідки розвитку зовнішньої торгівлі Китаю в умовах політики зовнішньоекономічної відкритості. Обґрунтовується, що реалізація політики зовнішньоекономічної відкритості передбачає перенесення центру ваги з торгівлі товарами на торгівлю послугами, все більш тісний зв'язок зовнішньоекономічної діяльності з науково-технічними інноваціями, поліпшенням режиму захисту інтелектуальної власності. При цьому, процес трансформації моделі економічного зростання, що йде в КНР, означає перенос уваги державних органів з інвестицій та експорту, які займали раніше провідне місце, на внутрішнє споживання та інновації. Робиться висновок, що, незважаючи на те, що країна стикається з перспективою погіршення зовнішніх умов для зовнішньоекономічної діяльності, включаючи негативне ставлення Заходу до програми «Зроблено в Китаї – 2025», і американсько-китайську торговельну конфронтацію, у Китаї працюють над стратегією подальшого розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Декларується необхідність прискорення переходу до нових чинників розвитку зовнішньої торгівлі та удосконалення її структури, створення нових порівняльних переваг у міжнародній конкурентоспроможності, переходу від швидкого зростання до зростання якісного.

Ключові слова: Китай, зовнішня торгівля, політика зовнішньоекономічної відкритості, зовнішньоторговельний товарообіг, американсько-китайська торговельна конфронтація.

CHINA'S FOREIGN TRADE IN THE CONDITION OF FOREIGN ECONOMIC OPENNESS POLICY: FACTORS AND CONSEQUENCES

The article examines the factors and consequences of China's foreign trade in terms of foreign economic openness. It is substantiated that the implementation of the policy of foreign economic openness involves the transfer of the center of gravity from trade in goods to trade in services, closer ties of foreign economic activity with scientific and technological innovations, improving the protection of intellectual property. At the same time, the process of transforming the model of economic growth in China means shifting the attention of government agencies to investment and exports, which previously occupied a leading position, to domestic consumption and innovation. The main factors that contributed to China's gradual rise to the position of "world factory" and its status as a world leader in foreign trade were cheap labor, providing broad benefits to foreign capital, gradually reducing tariff tariffs and easing non-tariff bars for goods from China on the world market after its accession to the WTO, the development of production and export of constantly updated and increasingly technically complex range of products, as well as the rapid increase in the number of foreign economic relations. It is concluded that, although the country faces the prospect of deteriorating external conditions for foreign economic activity, including the West's negative attitude to the "Made in China – 2025" program and the US-China trade confrontation, China is working on a strategy for further foreign economic development connections. The need to accelerate the transition to new factors in the development of foreign trade and improve its structure, create new comparative advantages in international competitiveness, the transition from rapid growth to quality growth is declared. To do this, the implementation of the course for "five improvements" or optimizations, which includes: the formation of a wider network of trading partners; improving the territorial distribution of foreign trade and investment activities in China itself; technical, institutional, managerial renewal of enterprises – subjects of foreign economic relations; optimization of the commodity structure of trade, development of products with high added value; improving existing and finding new ways of conducting trade, comprehensive development of trade in services and goods.

Keywords: China, foreign trade, foreign economic openness policy, foreign trade, US-China trade confrontation.

JEL Classification: F13, F43, O53

Постановка проблеми. У 1978 р. було дано старт політиці модернізації, реформ і зовнішньоекономічної відкритості, яка вивела КНР в ряд економічних і політичних лідерів сучасного світу, а у 2013 р. відбувся поворот Китаю до якісно нового етапу розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Це, по-перше, оприлюднення ініціативи будівництва нового сухопутного Шовкового шляху з Китаю до різних регіонів Азії, Африки й Європи та «Морського шовкового шляху XXI століття» і, по-друге, створення в Шанхаї першої експериментальної зони вільної торгівлі, націленої на освоєння передової міжнародної практики торгової взаємодії із зовнішнім світом. Цими подіями ознаменувався новий етап реалізації політики зовнішньоекономічної відкритості, що передбачає перенесення центру ваги з торгівлі товарами на торгівлю послугами, все більш тісний зв'язок зовнішньоекономічної діяльності з науково-технічними інноваціями, поліпшенням режиму захисту інтелектуальної власності [1].

Політика зовнішньоекономічної відкритості з самого початку мала на увазі стимулювання формування нової архітекτονіки всебічної відкритості, просування будівництва світової економіки відкритого типу, формування нових конкурентних переваг, підвищення місця в міжнародному поділі праці, радикальне поліпшення регіональної структури зовнішньоекономічної відкритості, а завдяки наповненню конкретним змістом і початку її практичної реалізації вже вивела Китай на лідируючі позиції у світі [6, с. 9].

Наполегливе просування Китаєм різноманітних проектів у форматі Шовкового поясу і шляху сприяло кращому розумінню у світі якісних особливостей нового етапу зовнішньоекономічної відкритості Китаю. Якщо раніше її пріоритетом було залучення в країну з-за кордону техніки, технологій та інвестицій, то тепер основний акцент робиться на тотальне просування за кордон китайських товарів, капіталів, послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку світової торгівлі та місця в ній Китаю протягом останніх років стали предметом зростаючого інтересу з боку багатьох сучасних вчених, таких як М. Бартц, Д. Ван [4], Р. Девідді, Е. фон Дусер, М. Емерсон, А. Кратц [7], П. А. Кребер [4], Кругман, Ф. Лемуан [5], Т. Міллер [6–7], Дж. Неш, В. Томас, Д. Унал [5], Л. Халліган, Т. Ханеманн [2], Д. Хемлер, М. Хуотари [2] та інших.

У той же час, вивчення китайського досвіду комплексного підходу до державного регулювання розвитку зовнішньої торгівлі вимагає постійних поглиблених досліджень. Це обумовлено, перш за все, самою наростаючою динамікою китайського зовнішньоторговельного обороту, інтенсифікацією його інтеграційних і зовнішньоекономічних відносин практично з усіма країнами світу.

Метою статті є аналіз особливостей розвитку зовнішньої торгівлі Китаю в умовах політики зовнішньоекономічної відкритості.

Виклад основного матеріалу. Зовнішня торгівля товарами протягом усього пореформеного періоду залишалася головним структуроутворюючим напрямком зовнішньоекономічних зв'язків КНР. Обсяг зовнішньоторговельного товарообігу країни за цей період зріс майже у 200 разів – з 20,64 млрд дол. США у 1978 р. до 4104,5 млрд дол. США у 2020 р. у тому числі

китайський експорт – більш ніж у 232 рази (з 9,75 до 2263,52 млрд дол. США) [8].

При обчисленні обсягу зовнішньої торгівлі КНР в юанях показники зростання товарообігу, експорту та імпорту виявляються помітно вище – відповідно 782, 914 і 664 разів, а середньорічний приріст зовнішньоторговельного товарообігу склав 18,6% при середньорічному прирості ВВП країни за 1979-2019 рр. у 9,5% [8].

У пореформений період зовнішня торгівля КНР зростала у цілому не тільки динамічно, але й досить стабільно. Зниження товарообігу за більш, ніж 50 років у порівнянні з попереднім роком зазначалося лише кілька разів.

У 1982 р. воно було зафіксовано в юаневому вираженні (-5,5%) і пояснювалося, в першу чергу, відмовою Китаю від великого імпорту комплектного нафтохімічного й металургійного обладнання з Японії в умовах жорсткого стримування інвестицій (імпорт впав на 12,4%). У 1998 р. скорочення обсягу товарообігу на 0,4% було обумовлене погіршенням світогосподарчої кон'юнктури в умовах азіатської фінансової кризи. Світова ж фінансова криза 2008–2009 рр. спричинила зниження обсягу зовнішньої торгівлі Китаю у 2009 р. на 13,9%. Негативні явища у світовій торгівлі і, зокрема, значне зниження цін на нафту призвели до падіння товарообігу на 8% у 2015 р. і ще на 6,8% у 2016 р. У наступні роки КНР повернулася до позитивної динаміки зростання зовнішньої торгівлі аж до 2020 р., коли через пандемію COVID-19 в усьому світі сталося погіршення показників міжнародної торгівлі, у тому числі й зниження зовнішнього товарообігу Китаю на 12,4% [9] (табл. 1).

Крім кризових явищ у світовій економіці деяке зниження динаміки зростання китайського експорту й імпорту пояснюється процесом трансформації моделі економічного зростання, що йде в КНР, коли центр ваги переноситься з інвестицій та експорту, які займали раніше провідне місце, на внутрішнє споживання та інновації. При цьому, на ділі стимулювання експорту триває, та й висунення ініціативи про розвиток співпраці у форматі сухопутного й морського «шовкових шляхів» прямо пов'язане з пошуком нових ринків збуту для китайських товарів. Таким чином, у пореформений період Китай послідовно піднімався вгору сходами «табелів про ранги» світових торгових держав: у 1978 р. за обсягом зовнішньоторговельного товарообігу він займав 29-е місце у світі, у 1990 р. перемістився на 16-е, у 2000-му – на 8-е, у 2010-му – на 2-е, а з 2013-го випереджає за цим показником США і займає 1-е місце (за винятком 2016 р.) [9].

При цьому Китай став світовим лідером з експорту товарів, займаючи друге місце за імпортом слідом за США. Частка КНР у світовому експорті зросла з 0,75% у 1978 р. до 3% у 1995 р., 3,85% у 2000 р., 10,31% у 2010 р. та 13,21% у 2020 р. Частка КНР у світовому імпорті дещо менше: 3,35% у 2000 р., 9% у 2010 р. та 10,8% у 2020 р. [9]

Дешевизна робочої сили – головна багаторічна порівняльна перевага країни в міжнародному поділі праці, надання широких пільг іноземному капіталу, поступове зниження тарифних мит і пом'якшення нетарифних бар'єрів для товарів з КНР на світовому ринку після її вступу до Світової організації торгівлі (СОТ) у грудні 2001 р. – основні чинники, що спри-

яли поступовому виходу Китаю на позиції «світової фабрики», освоєння виробництва та експорту постійно оновлюваного і все більш технічно складного асортименту продукції.

Особливу роль зіграло швидке збільшення кількості суб'єктів зовнішньоекономічних зв'язків у Китаї слідом за переходом країни до політики реформ і зовнішньоекономічної відкритості. Епоха монополії державних експортно-імпортерських компаній завершилася. На зміну державній і колективній за формами власності дореформеній економіці прийшло багатокладне господарство з динамічно зростаючими кількісно і якісно групами підприємств індивідуальної, приватної, пайової та акціонерної форм власності. Висока динаміка відрізняла і зростання чисельності підприємств за участю іноземних інвестицій, перш за все підприємств за участю капіталів «співвітчизників» з Гонконгу, Макао і Тайваню, які виділяються в КНР у самостійний уклад.

Допомогла їй та обставина, що Китай на рубежі 1970–1980-х рр. вмів скористався оновленням виробничої спеціалізації в більш розвинених країнах і регіонах Східної та Південно-Східної Азії, які шукали майданчик для перенесення виробництва текстилю, взуття, нескладної побутової техніки тощо. При цьому Китай взяв на себе функцію переробника і збирача, імпортуючи сировину й вихідні компоненти та експортуючи готову продукцію. Цей підхід на тривалий час визначив таку важливу особливість організаційної структури зовнішньої торгівлі Китаю, як висока частка в ній торгівлі на основі переробки та імпорту-експорту підприємств за участю іноземного капіталу.

В цілому в зовнішньоторговельному товарообігу КНР частка державних підприємств впала з 42,5% у 2001 р. до 16,3% у 2020 р., а частка підприємств з іноземними інвестиціями та підприємств недержавних секторів економіки зросла за той же період з 57,7 до 73,7%. У 2020 р. на звичайну торгівлю довелось 56,35% зовнішньоторговельного товарообігу КНР, у т.ч. 54,3% експорту і 58,8% імпорту. Решту дали торгівля на основі переробки, операції з перетином товарами кордонів безмитних зон, лізинг, дрібна прикордонна торгівля тощо. Частка підприємств з іноземними інвестиціями склала 44,8% у загальному товарообігу, 43,2% в експорті й 46,8% в імпорті [3].

Чисельність суб'єктів зовнішньої торгівлі, готовність більшості з них швидко реагувати на зміни кон'юнктури ринку сприяли формуванню диверсифікованої й динамічно мінливої товарної структури китайського експорту та імпорту. Звичайно, домінуюча тенденція тут була задана процесом модернізації країни, що набрав силу. Відповідно, в експорті КНР поступово скорочувалась частка продукції первинних галузей (продукції сільського господарства і видобувного сектору) і, навпаки, зростала частка готової промислової продукції. У 1980 р. вони були приблизно на одному рівні. У 1996 р. їх співвідношення складало 1:3, у 2000 р. знизилась – до 1:10. На мінімумі у 2015 р. частка продукції первинних галузей складала лише 4,8% обсягу китайського експорту [8].

В імпорті КНР частка продукції первинних галузей помітно вище, причому на низці часових відрізків вона не падала, а зростала. Так, ця частка з 34,7% у 1980 р. скоротилась до мінімуму в 13,7% у 1993 р., але знову повернулася на рівень однієї третини в перші роки дру-

Таблиця 1
Динаміка зовнішньої торгівлі товарами КНР,
2000–2020, млрд дол. США

Рік	Загальний товарообіг	Обсяг експорту	Обсяг імпорту	Сальдо
2000	474,29	249,20	225,09	24,11
2001	509,65	266,10	243,55	22,55
2002	620,77	325,60	295,17	30,43
2003	958,78	503,11	455,67	47,44
2004	1292,12	675,25	616,87	62,38
2005	1421,91	761,95	659,95	102,0
2006	1783,13	956,14	826,99	129,15
2007	2216,37	1221,03	995,34	225,69
2008	2563,26	1430,69	1132,57	298,12
2009	2207,54	1201,61	1005,92	195,69
2010	3164,27	1687,63	1476,64	210,99
2011	3564,82	1895,06	1669,76	225,3
2012	3867,12	2048,71	1818,41	230,3
2013	4158,99	2209,00	1949,99	259,01
2014	4301,53	2342,29	1959,24	383,05
2015	3959,03	2273,47	1679,56	593,91
2016	3685,57	2098,15	1587,42	510,73
2017	4104,50	2263,52	1840,98	422,54
2018	4474,27	2460,07	2014,2	445,87
2019	4846,28	2667,89	2178,39	489,5
2020	4244,2	2373,9	1870,3	503,6

Джерело: складено за даними [9]

гого десятиліття XXI ст. (34,65% у 2011 р., 34,9% у 2012 р. і 33,7% у 2013 р.). У 2020 році вона знизилась до 27,7% [8].

Головний товар, що стоїть за цією динамікою – нафта. Практично з перших років проведення політики зовнішньоекономічної відкритості Китай позиціонував себе як володар великих нафтових запасів. Широко продавалися права розвідки на нафту і газ та пробного буріння на шельфі Жовтого та Південно-Китайського морів. На початку 1980-х рр. почався експорт китайської нафти до Японії. У 1985 р. Китай вивіз понад 36 млн т нафти, проте вже у 1989 р. її експорт знизився до 29 млн т, а з 1993 р. КНР стала нетто-імпортером нафти. При цьому її ввезення, починаючи з 2000 р., зростало безпрецедентними темпами і досягло у 2020 р. 419,5 млн т на 162 млрд дол. США [8].

Інші найбільші статті імпорту Китаєм продукції первинних галузей – це залізна руда і соєві боби. Висока частка «торгівлі на основі переробки», що здійснювалася за найактивнішої участі підприємств з іноземними інвестиціями, зумовила швидку зміну товарної номенклатури зовнішньої торгівлі КНР з послідовною появою в ній технічно все більш складних виробів і супутнім поліпшенням позицій країни в ланцюжках доданих вартостей.

Так, у 1985–1986 рр. провідними статтями китайського експорту слідом за нафтою були одяг, бавовняні тканини і зерно. В імпорті за вартістю лідирував сталевий прокат, за яким з великим відривом йшли автомобілі, зерно, деревина, хімдобрива. У 1990-і рр. було налагоджено масовий експорт фотоапаратів, телевізорів, різної аудіо-відеоапаратури, а наприкінці десятиліття – і персональних комп'ютерів. Станом на 2003 р. КНР стала великим експортером широкого асортименту продукції електроніки, комп'ютерної тех-

ніки та засобів зв'язку. В імпорті на одну з провідних позицій (близько 10%) вийшло ввезення інтегральних схем і електронних платформ, а в цілому частка машин і устаткування досягла 54,5%, в т.ч. високотехнологічної продукції – 28,8%. З 2012 р. провідні позиції у вивезенні КНР зайняли одяг, комп'ютери і планшети, мобільні телефони, інтегральні схеми, сталевий прокат, меблі, взуття, автомобілі та судна, а в імпорті, відповідно, нафта, інтегральні схеми, залізна руда, автомобілі, обладнання і запчастини для комп'ютерної техніки, пластмаси, мідь [9].

В цілому, за деякими оцінками, частка споживчих товарів у експорті КНР знизилася з 49% у 1997 р. до 37% у 2020 р. при одночасному зростанні частки інвестиційних товарів з 5 до 15% і деталей та компонентів з 4 до 13% [5, р. 9].

При цьому торгівля Китаю з розвиненими країнами відрізнялася досить високою часткою машин і устаткування. Така ситуація стимулювала Китай до активного імпортозаміщення, перш за все щодо компонентної бази. На це, зокрема, орієнтована програма розвитку машинобудування країни «Зроблено в Китаї 2025», яка викликала серйозне побоювання на Заході саме

прагненням Пекіну знизити залежність від імпорту у високотехнологічних областях. КНР налаштована й далі активно покращувати свої позиції у ланцюжках доданих вартостей, бачачи в цьому важливу складову частину свого перетворення з «великої» торговельної держави на «потужну» [10].

Особливості товарної структури зовнішньої торгівлі Китаю значною мірою визначають і її географію. Провідними торговельними партнерами КНР стабільно залишаються азіатські сусіди – Японія, Республіка Корея і також Тайвань і Гонконг, які враховуються у статистиці як зовнішньоторговельні партнери, ЄС, де лідирує Німеччина, а також США. При цьому частки західних партнерів, як правило, змінювалися незначно. При цьому, однак, частка країн АСЕАН істотно зросла завдяки створенню зони вільної торгівлі з Китаєм – з 7,4% у 2006 р. до 12,2% у 2020 р. Частки Тайваню (позначений як «китайський Тайбей») і Республіки Корея збереглися на близьких рівнях (відповідно 2 і 4%), тоді як частка Японії внаслідок погіршення політичних відносин з Китаєм впала з 9,5 до 6% [8].

Останніми роками в імпорті КНР мало місце зниження частки Японії та США. Росія досягла високого

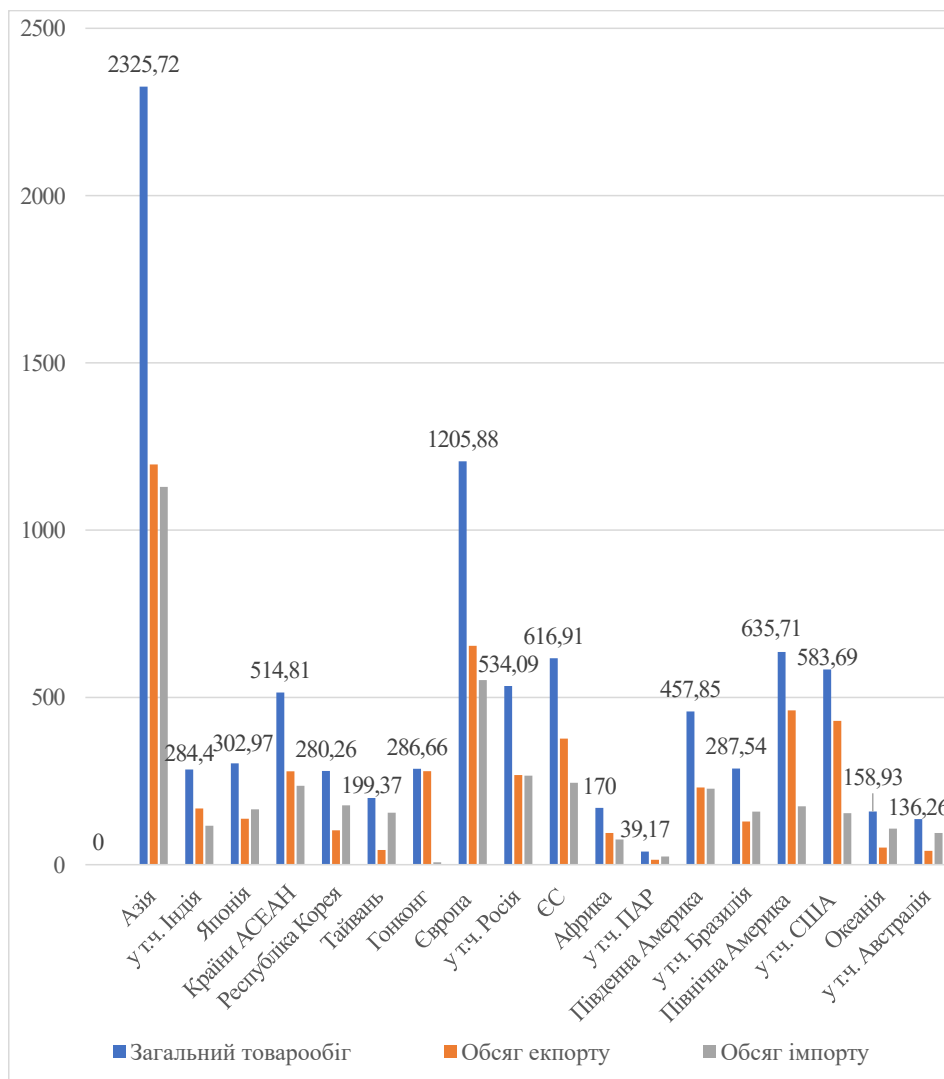

Рис. 1. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами Китаю, 2020 р., млрд дол. США

Джерело: складено за даними [9]

рівня торгівлі з Китаєм у 2014 р., після чого стався обвал, викликаний різкими падінням світових цін на нафту – основний товар російського експорту до Китаю, але протягом останніх років товарообіг з нею було значно збільшено на тлі торговельної війни між Китаєм та США.

Більш повне уявлення про географічний розподіл зовнішньої торгівлі КНР у 2020 році дає рис. 1.

Протягом двох десятиліть після старту політики реформ і зовнішньоекономічної відкритості Китай не приділяв належної уваги торгівлі послугами, перш за все внаслідок певного відставання третинної сфери економіки у країні в цілому. Ситуація радикально змінилася після приєднання КНР до СОТ. Китай взяв на себе серйозні зобов'язання щодо відкриття зовнішнього світу торгівлі послугами. Центральний уряд країни скасував 2300 нормативних акти і відомчих правил, що не відповідали нормам СОТ. Одночасно була прийнята серія нормативних актів щодо доступу іноземних постачальників послуг до банківської, страхової, будівельної та транспортної галузей. Китай активізував міжнародну співпрацю і підвищив свою конкурентоспроможність в таких сферах, як телекомунікації та Інтернет. Результатом стала різка активізація торгівлі послугами, за обсягом якої Китай з 12-го місця у світі перемістився на 2-е. За період 2001–2020 рр. імпорт послуг КНР збільшився з 39,3 до 467,6 млрд дол. США при середньорічному прирості 16,7%. Частка країни у світовому імпорті послуг перевищила 10%. Обсяг експорту послуг Китаєм збільшився за той же період з 31 до 228,2 млрд дол. США при середньорічному прирості 13,3% [9].

Безсумнівно, зіграв свою роль загальний розвиток сфери послуг у Китаї. У торгівлі новими видами послуг у Китаї найбільш сильні позиції у сфері телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних послуг. Навпаки, КНР має істотний негативний баланс в обміні страховими послугами і особливо у платі за використання прав інтелектуальної власності. За підсумками 2020 р. на торгівлю послугами довелось 14,5% загального обсягу зовнішньої торгівлі Китаю товарами і послугами (табл. 2).

Взагалі у КНР приділяють велику увагу вдосконаленню торгівлі послугами й нарощенню її масштабів,

бачачи в цьому важливий напрям своєї трансформації з «великої» торговельної держави на «потужну».

Висновки. Підводячи підсумки політики зовнішньоекономічної відкритості Китаю в пореформений період, можна констатувати, що вона зіграла критично важливу роль у модернізації країни і в її трансформації на одну з провідних держав світу. Китай увійшов до низки світових лідерів за обсягами торгівлі, демонструючи, що він добре адаптувався до процесу глобалізації світової економіки і став одним з головних її бенефіціарів.

Офіційну позицію Китаю наразі відрізняють прихильність глобалізації, протидія протекціонізму, курс на активне економічне співробітництво в усіх напрямках. Така позиція цілком закономірна, якщо зовнішньоекономічні зв'язки залишаться одним з провідних чинників розвитку КНР на доступну для огляду перспективу.

На шляху досягнення проголошеної Китаєм мети – перетворити країну з «великої» торговельної держави на «потужну» – йому належить ще багато зробити не тільки в справі подолання слабкостей, які виявилися в його зовнішній торгівлі і зовнішньоекономічних зв'язках в цілому, але й для більш повного врахування нерідко справедливих претензій і вимог з боку його зовнішньоекономічних партнерів, які стосуються високого рівня «китаєзалежності» у великій групі країн, все ще недостатнього рівня якості електроніки й машинотехнічної продукції китайського виробництва, випадків агресивного витіснення китайським експортом продукції національних виробників, у т.ч. на ринках третіх країн.

У Китаї працюють над стратегією подальшого розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Декларується необхідність прискорення переходу до нових чинників розвитку зовнішньої торгівлі та удосконалення її структури, створення нових порівняльних переваг у міжнародній конкурентоспроможності, переходу від швидкого зростання до зростання якісного.

Взято курс на «п'ять поліпшень» або оптимізацій. Це, по-перше, формування більш широкої мережі торговельних партнерів, більш активне використання світового ринку. Особливе значення надається подальшій активізації зв'язків уздовж маршрутів сухопутного і

Таблиця 2

Зовнішня торгівля Китаю послугами у 2020 р., млрд дол. США

Види послуг	Загальний обіг послуг	Обсяг експорту	Обсяг імпорту	Сальдо
Фінансові	5,31	3,70	1,61	2,09
Транспортні	130,10	37,12	92,98	-55,86
Туризм	293,71	38,82	254,89	-216,07
Будівельні	32,50	23,93	8,57	15,36
Страхування	14,46	4,05	10,41	-6,36
Телекомунікаційні, комп'ютерні, інформаційні	46,96	27,78	19,18	8,60
Платежі за використання прав інтелектуальної власності	33,35	4,76	28,59	-23,83
Культурні	3,51	0,76	2,75	-1,99
Послуги з ремонту	8,20	5,93	2,27	3,66
Послуги з переробки	18,25	18,07	0,18	17,89
Інші комерційні послуги	104,43	61,56	42,87	18,69
Урядові	34,84	11,49	23,35	-11,86
Послуги, всього	695,98	228,19	467,79	-239,60

Джерело: складено за даними [9]

морського «шовкових шляхів». По-друге, поліпшення територіального розподілу зовнішньої торгівлі та інвестиційної діяльності в самому Китаї, оскільки на західні регіони країни припадає 72% території і 27% населення, але лише 7% обсягу зовнішньої торгівлі КНР і 7,6% залучених нею іноземних інвестицій [3]. По-третє, технічне, інституційне, управлінське оновлення підприємств – суб'єктів зовнішньоекономічних зв'язків, заохочення до виходу на світовий ринок малих і середніх підприємств, формування групи головних підприємств і транснаціональних компаній з китайським капіталом з високою міжнародною конкурентоспроможністю. По-четверте, оптимізація товарної структури торгівлі, освоєння продукції з високою доданою вартістю і боротьба за високий престиж товарів відомих китайських марок. По-п'яте, поліпшення існуючих і пошук нових способів ведення торгівлі, всебічний розвиток торгівлі послугами і товарами. Китай продовжить зусилля з нарощування масштабів торгівлі

послугами, особливо сучасними їх видами, розвитку електронної торгівлі.

Однак країна стикається з перспективою погіршення зовнішніх умов для зовнішньоекономічної діяльності, включаючи негативне ставлення Заходу до програми «Зроблено в Китаї – 2025», і, перш за все, американсько-китайську торговельну конфронтацію, яка продовжується вже кілька останніх років і вже призвела до появи невизначеності та постійної комерційної напруги не лише у двосторонніх відносинах, але й спричинила побічні ефекти, порушивши тим самим глобальну економічну динаміку в цілому, стагнацію міжнародної торгівлі та ослаблення світового попиту.

В даному контексті особливого значення для збереження й посилення позицій Китаю у світовій торгівлі матиме успішна реалізація проектів «пояса і шляху», здатна компенсувати охолодження економічної взаємодії Китаю з розвиненими країнами світу і, перш за все, із США.

Список використаних джерел:

1. Dovgal O., Goncharenko N., Honcharenko V., Shuba T., Babenko V. Leadership of China in the innovative development of the BRICS countries. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. 2019. № 10(8). P. 2305–2316. DOI: [https://doi.org/10.14505/jarle.v10.8\(46\).09](https://doi.org/10.14505/jarle.v10.8(46).09) (дата звернення: 07.09.2021).
2. Hanemann T., Huotari M. EU–China FDI: Working towards Reciprocity in Investment Relations. MERICS. Mercator Institute for China Studies. Berlin, May 2018. URL: <https://www.merics.org/en/papers-onchina/reciprocity> (дата звернення: 11.10.2021).
3. Investing in China's Free Trade Zones. China Briefing, September 21, 2017. URL: <https://www.china-briefing.com/news/investing-in-chinas-free-trade-zones/> (дата звернення: 05.10.2021).
4. Kroeber A., Wang D. The Export Upgrade Challenge. *China Economic Quarterly*. 2019. Vol. 21. № 2. P. 37–47.
5. Lemoine F., Unal D. China's Foreign Trade: A "New Normal". *China & World Economy*. 2020. Vol. 25. № 2. P. 1–21.
6. Miller T. The Belt and Road to Leadership. *China Economic Quarterly*. 2018. Vol. 21. № 2. P. 9–16.
7. Miller T., Kratz A. Open Check-book, Closed Market. *China Economic Quarterly*. 2017. Vol. 20. № 3. P. 37–43.
8. MOFCOM. Releases the Report on China's Foreign Trade Situations (Spring 2021). China Justice Observer. Department of General Affairs of the Ministry of Commerce and Chinese Academy of International Trade and Economic Cooperation, 2021. URL: <https://www.chinajusticeobserver.com/a/mofcom-releases-the-report-on-china-s-foreign-trade-situations-spring-2021> (дата звернення: 12.10.2021).
9. World Trade Organization – Trade Profiles 2020. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/daily_update_e/trade_profiles/CN_e.pdf (дата звернення: 24.10.2021).
10. Zenglein Max J., Holzmann A. Evolving Made in China 2025: China's industrial policy in the quest for global tech leadership. MERICS. Mercator Institute for China Studies. Berlin, Jul 02, 2019. URL: <https://merics.org/en/report/evolving-made-china-2025> (дата звернення: 20.10.2021).

References:

1. Dovgal, O., Goncharenko, N., Honcharenko, V., Shuba, T., Babenko, V. (2019) Leadership of China in the innovative development of the BRICS countries. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, 10(8), pp. 2305–2316. DOI: [https://doi.org/10.14505/jarle.v10.8\(46\).09](https://doi.org/10.14505/jarle.v10.8(46).09) (accessed 7 September 2021).
2. Hanemann, T., Huotari, M. (2018) EU–China FDI: Working towards Reciprocity in Investment Relations. MERICS. Mercator Institute for China Studies. Berlin, May. Available at: <https://www.merics.org/en/papers-onchina/reciprocity> (accessed 11 October 2021).
3. Investing in China's Free Trade Zones (2017) China Briefing, September 21, 2017. Available at: <https://www.china-briefing.com/news/investing-in-chinas-free-trade-zones/> (accessed 5 October 2021).
4. Kroeber, A., Wang, D. (2019) The Export Upgrade Challenge. *China Economic Quarterly*, vol. 21, no. 2, pp. 37–47.
5. Lemoine, F., Unal, D. (2020) China's Foreign Trade: A "New Normal". *China & World Economy*, vol. 25, no. 2, pp. 1–21.
6. Miller, T. (2018) The Belt and Road to Leadership. *China Economic Quarterly*, vol. 21, no. 2, pp. 9–16.
7. Miller, T., Kratz, A. (2017) Open Check-book, Closed Market. *China Economic Quarterly*, vol. 20, no. 3, pp. 37–43.
8. MOFCOM. Releases the Report on China's Foreign Trade Situations (Spring 2021) China Justice Observer / Department of General Affairs of the Ministry of Commerce and Chinese Academy of International Trade and Economic Cooperation, 2021. Available at: <https://www.chinajusticeobserver.com/a/mofcom-releases-the-report-on-china-s-foreign-trade-situations-spring-2021> (accessed 24 October 2021).
9. World Trade Organization – Trade Profiles 2020. Available at: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/daily_update_e/trade_profiles/CN_e.pdf (accessed 24 October 2021).
10. Zenglein, Max J., Holzmann, A. Evolving Made in China 2025: China's industrial policy in the quest for global tech leadership. MERICS. Mercator Institute for China Studies. Berlin, Jul 02, 2019. Available at: <https://merics.org/en/report/evolving-made-china-2025> (accessed 20 October 2021).